

орієнтації на краще підприємство в кластері для інших угледобувальних підприємств, які входять в одну і ту ж кластерну групу. Правомірність можливості реалізації такої стратегії об'являється вихідним принципом організації кластерів шахт: в одній кластерній групі знаходяться шахти з близькими по значенню горно-геологічними, горнотехнічними і техніко-економічними показателями.

ВЫВОДЫ

Представленный двусторонний подход к оценке эффективности политики Минуглепрома в развитии кластеров шахт может существенно повысить маневренность плановых решений, применительно к действиям осуществляемым в соответствии с принятой стратегией. Его отличие заключается в искоренении приобретенного свойства инерционности развития отрасли. Следовательно, чем более инерционна система, тем она относительно собственных наборов альтернатив обладает меньшими возможностями изменения способов функционирования и их интенсивностей.

При условии проведения обоснованной политики Минуглепрома по управлению кластерами шахт можно достичь синергетического эффекта при котором объединяются интересы и самих шахт и государства. Объединяя одновременно конкуренцию и сотрудничество, кластеры имеют значительные преимущества в конкурентной борьбе, поскольку современная конкуренция зависит, прежде всего, от производительности и гибкости предпринимательских процессов, а не от географического расположения компании, доступа к ресурсам или масштаба организации.

РЕЗЮМЕ

Представлены методы образования кластеров в угольной отрасли. Показаны принципиальные характеристики, которые могут рассматриваться в качестве базовых предпосылок для формирования кластеров. Доказана возможность получения синергетического эффекта при образовании кластеров.

Ключевые слова: кластеры шахт, угольная отрасль, эффект, характеристики шахт, формирование, объединение, заемные средства.

РЕЗЮМЕ

Представлено методи утворення кластерів у вугільній галузі. Показано принципові характеристики, які можуть розглядатися як базові передумови для формування кластерів. Доведено можливість одержання синергетичного ефекту при утворенні кластерів.

Ключові слова: кластери шахт, вугільна галузь, ефект, характеристики шахт, формування, об'єднання, позикові кошти.

SUMMARY

The methods of clusters formation in coal industry are represented. Of principles descriptions which can be considered as base pre-conditions for forming of clusters are shown. Possibility of receipt of powerful effect at formation of clusters is proved.

Keywords: clusters of mines, coal industry, effect, descriptions of mines, forming, association, debt funds.

СПИСОК ИСТОЧНИКОВ:

1. Васильченко Н. Формирование промышленных кластеров / Н. Васильченко, Е. Глумскова, В. Секерин // Маркетинг. – 2006. – № 5. – С. 3-17.
2. Волкова Н.Н. Промышленные кластеры: монография. / Н.Н. Волкова, Т.В. Сахно. – Полтава: Изд-во АСМИ, 2005. – 272 с.
3. Воронин А.В. Кластерный подход к управлению инвестиционно-строительным комплексом региона / А.В. Воронин // Региональная экономика: теория и практика. – 2007. – № 13(52). – С. 68-74.
4. Захаров В. Промышленные кластеры и экономический рост / В. Захаров // Проблемы теории и практики управления. – 2006. – № 12. – С. 19-23.
5. Joseph Cortright Making sense of clusters: regional competitiveness and economic development. // A Discussion Paper Prepared for the Brookings Institution Metropolitan Policy Program. – March 2006, P. 7-15.)
6. Arthur D., Vassilvitskii S. (2007). K-means++ The Advantages of Careful Seeding. In: Proceedings of the Eighteenth Annual ACM-SIAM Symposium on Discrete Algorithms, SODA. – New Orleans, Louisiana, USA. –2007. – January 7-9. – 1027-1035 pp.
7. Frederic Gibou, Ronald Fedkiw A fast hybrid k-means level set algorithm for segmentation // In 4th Annual Hawaii International Conference on Statistics and Mathematics. – 2005. – 281-291.
8. Азизов А.А. Методические рекомендации по реализации кластерной политики в северных субъектах российской федерации / А.А. Азизов. – М.: Совет федерации федерального собрания Российской Федерации, 2008. – 74 с.

УДК 346.543

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ І ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Лук'яненко О.В., аспірант, Донецький державний університет управління

Дослідження проблем інвестування знаходяться в центрі уваги юридичної та економічної науки. Це обумовлено тим, що інвестиції зачіпають глибинні основи господарської діяльності, визначаючи процес економічного росту в цілому. На сучасному етапі економічного розвитку суттєво зростає роль і місце інвестиційної діяльності, що є однією з видів господарської діяльності суб'єктів господарювання та важливою формою реалізації їх економічних інтересів за допомогою якої забезпечується практичне здійснення інвестицій. **Метою статті** є дослідження різних поглядів щодо сутності поняття інвестицій, також теоретичні аспекти дослідження понять «інвестиційна діяльність» та «інвестиційний процес» та взаємозв'язку, що існує між ними, а також аналіз родових ознак інвестиційного процесу та розгляд їх з позиції системного аналізу. Проблематика інвестиційної діяльності широко висвітлена в юридичній та економічній літературі вітчизняними та зарубіжними авторами. Значний внесок у розробку поняття інвестиційної діяльності внесли українські вчені-юристи: Винник О.М., Зельдіна О.Р., Каркачова А.В., Мамутов В.К., Подцерковний О.П., Хахулін В.В. та ін., а також зарубіжні та українські вчені-економісти: Бережна І.Ю., Дорошенко Т.В., Кейнс Д.М., Пересада А.А., Череп А.В., Шарп У. та ін.

На сьогодні немає однозначного трактування основних термінів, що використовуються в інвестиційній сфері, як в зарубіжній, так і в вітчизняній літературі. Одним з невирішених питань є відсутність узгодженості думок авторів щодо визначення понять «інвестиції», «інвестиційна діяльність», «інвестиційний процес», «інвестування». Це пов'язано з тим, що автори розглядають інвестиційну сферу без урахування її складності та структурної неоднорідності, що призводить до однобічності трактування основних понять, що пов'язані з інвестуванням. Термін «інвестиції» походить від англійського слова «to invest», що означає «вкласти». В широкому розумінні інвестувати – це «розлучитися з грошима, або отримати більшу їх суму в майбутньому», тобто вкласти капітал з метою його подальшого збільшення за умов, що приріст капіталу буде достатнім для того, щоб компенсувати інвесторові відмову від користування наявними ресурсами для споживання в поточному періоді, винагородити його за ризик, відшкодувати майбутні збитки від інфляції. «При цьому нерідко вказують на відмінність між інвестиціями та заощадженнями (savings)»: заощадження визначається як «відкладене споживання», а поняття інвестування «звужують до реального інвестування», яке збільшить продукт в майбутньому [1, с.25-26].

Звертання до трактування терміна «інвестиції» в закордонній економічній літературі показує, що в різних школах і напрямках економічної думки визначення поняття «інвестиції» містять загальну істотну рису – зв'язок інвестицій з одержанням доходу як цільовою

настановою інвестора. У монографії «Інвестиції», підготовленій нобелівським лауреатом з економіки У. Шарпом разом з іншими американськими вченими, зазначається: «У найширшому розумінні термін «інвестувати» означає розлучитися з грошима сьогодні з тим, щоб отримати їх більшу суму в майбутньому». Практика показує, що інвестиції можуть здійснюватися не тільки у фінансовій чи матеріальній формі, а ще й у формі ноу-хау, технологій, патентів, інших нематеріальних активів, за рахунок списання боргу і т. ін. [2, с.196-197].

Англійський економіст Д.М.Кейнс у роботі «Загальна теорія зайнятості, проценту і грошей» (1936 р.) дає нову модель державного регулювання інвестиційних процесів. Кейнс пропонує визначити інвестиції як «приріст цінності капітального майна в результаті виробничої діяльності за певний період». Кейнс вважав, що основним спільним чинником, який визначає динаміку заощаджень та інвестицій, є рівень доходу домашніх господарств (тоді як в класичній теорії основним чинником вважалися прибуток або ставка проценту). Головним фактором Кейнс вважав інвестиції, оскільки зростання обсягів інвестицій спричинятиме зростання споживацького попиту, а зростання попиту - збільшення зайнятості й національного доходу. Згідно з кейнсіанським підходом динаміка інвестиційного попиту безпосередньо залежить від рівня процентних ставок. Вплив грошово-кредитної політики держави здійснюється за схемою: грошова маса - норма процента - інвестиції - національний дохід. Іноземні інвестиції, на думку Кейнса, можуть лише дестабілізувати механізм саморегулювання процесу економічного зростання, а також стати додатковим фактором ліквідності, і отже, зменшення інвестиційного попиту на національні капітали. Крім того, залучення іноземних інвестицій в економіку країни може перешкоджати формуванню раціональної економічної структури, реалізації системи національних пріоритетів. Саме з метою формування такої структури кейнсіанці активно пропонують державне втручання в інвестиційні процеси. За висновком О.Домара, інвестиції несуть подвійний ефект - «дохідний» і «виробничий». Приріст продукції дорівнює добутковій «схильності до заощадження» і продуктивності інвестицій [3, с.74-75].

Професор І.О.Бланк характеризує інвестиційну діяльність «...як процес формування необхідних інвестиційних ресурсів, збалансований відповідно до обраних параметрів інвестиційної програми (інвестиційного портфеля) на основі вибору ефективних об'єктів (інструментів) інвестування та забезпечення їх реалізації. А.А.Пересада ототожнював це поняття з терміном «інвестиційний процес», виділяючи такі його основні стадії, як мотивацію та прогнозування інвестиційної діяльності, обґрунтування доцільності, планування, страхування інвестицій, державне регулювання і фінансування, проектування, забезпечення матеріально-технічними ресурсами, освоєння інвестицій, передача об'єкта в експлуатацію. Згідно із сучасною концепцією управління, спрямованої на зростання ринкової ціни підприємства, інвестиційну діяльність можна визначити як сукупність операцій, пов'язаних з реалізацією проектів для отримання довготермінового зростання ціни підприємства [4, с.32].

Слід зазначити, що А.А.Пересада вважає досягнення соціального ефекту дещо неточним визначенням результату інвестиційної діяльності. Такі погляди поділяє і Т.В.Дорошенко. На думку автора, «...визначення досягнення соціального ефекту як мети інвестиційної діяльності суперечить сутності інвестицій як економічної категорії...Інвестиція може викликати як позитивний, так і негативний соціальний ефект, але при цьому вона залишається інвестицією. На нашу ж думку, соціальний ефект є результатом інвестиційної діяльності, оскільки його можна розглядати як непрямий дохід, який опосередковано може виражатися в прибутку [1, с.26].

У широкому значенні, інвестиції - це вкладення капіталу в тій чи іншій формі, в ту чи іншу справу для подальшого його збільшення або збереження. Термін «інвестиції» трактується неоднозначно, існують різні визначення цього поняття, які мають значні відмінності між собою, що й обумовлює, по-перше, необхідність уточнення їхньої сутності. А внаслідок того, що різні види інвестицій мають неоднаковий вплив на розвиток економічних процесів, і для окремих господарюючих суб'єктів спрямовуються на розв'язання суттєво несхожих завдань, забезпечення ефективного управління інвестиціями потребує їхнього поділу за окремими формами здійснення, проте у сучасній практиці фактично відсутня єдина несуперечлива система класифікації інвестицій. У Законі України «Про інвестиційну діяльність» формам інвестицій приділяється недостатньо уваги. Також у вітчизняній практиці неоднозначно трактується поняття інвестиційної діяльності. Існуючі визначення терміну «інвестиційна діяльність», на нашу думку, недостатньо повно відбивають її мету. Для окремих підприємств суть і сфера інвестиційної діяльності залишається також недостатньо визначеною. У той же час особлива система фінансування інвестиційної діяльності вимагає чіткого відмежування від виробничої та комерційної діяльності підприємства. На жаль цього принципу не в повній мірі дотримано в деяких положеннях діючого законодавства України, ряд інвестиційних операцій не відмежовано від поточної господарської діяльності й підлягають оподаткуванню [4, с.30]. В науковій літературі досить часто поняття інвестиційної діяльності ототожнюють з поняттям «інвестиційний процес». І.Ю.Бережна зазначає, що інвестиційний процес за своєю суттю є механізмом реалізації інвестиційної діяльності, який безпосередньо орієнтований на обґрунтування доцільності інвестицій та їх реалізацію. На відміну від інвестиційної діяльності, яка стосується безпосередньо діяльності конкретного суб'єкта, інвестиційний процес звичайно пов'язується з обґрунтуванням та реалізацією реальних інвестицій, тобто із здійсненням інвестиційних проектів [5, с.88].

І.Ю.Бережна вважає, що інвестиційна діяльність є процесом закладки майбутньої економіки країни. Чим більшими є обсяги інвестицій сьогодні, тим більшими будуть обсяги валового внутрішнього продукту завтра. Як діалектична єдність процесів вкладання ресурсів і одержання потоку доходів у майбутньому інвестиційна діяльність може виникати і ефективно здійснюється на основі урівноваження інвестиційного попиту і інвестиційної пропозиції, тобто за допомогою механізму інвестиційного ринку. Щодо інвестиційного процесу, то завдяки комплексному характеру він впливає не тільки на розвиток галузей економіки, а і на регіональну економіку. Своєчасна і збалансована його реалізація в територіально-галузевому плані справляє стабілізуючий вплив на розвиток і розміщення продуктивних сил країни [5, с.91].

За визначенням, яке дає Закон України «Про інвестиційну діяльність» і якої дотримується більшість українських вчених «інвестиційна діяльність» - це сукупність практичних дій. Інвестування являє собою сукупність економічних відносин між суб'єктами економіки, тобто її секторами (нефінансових та фінансових корпорацій, сектором загальнодержавного управління, сектором домашніх господарств), що виникають на всіх стадіях виробничого відтворення, характеризуючи потоки інвестиційних ресурсів впродовж повного циклу їх кругообігу. При цьому інвестиційна діяльність як сукупність цілеспрямованих дій в реалізації окремих інвестиційних проектів є лише механізмом інвестування. Реалізація інвестування і складових його механізмів забезпечує відтворення економічного потенціалу країни на якісно новій технічній та технологічній основі. Аналіз сукупності найважливіших чинників, які впливають на інвестиційний процес, свідчить, що державний вплив на інвестиції далеко не вичерпується заходами для безпосереднього збільшення їх обсягів за рахунок виділення коштів із держбюджету, залучення іноземних інвестицій і встановлення різноманітних пільг для суб'єктів господарювання, що інвестують виробництво. На перший план висуваються заходи регулюючого характеру. Взагалі, у більшості трактувань поняття «інвестиції» простежується взаємозв'язок двох сторін одного процесу: витрачання ресурсів і одержання результату. Результат повинен бути достатнім для відшкодування суб'єктові інвестування завдань витрат і забезпечення приросту капіталу, одержання інших благ чи вигод. До того ж процес вкладання капіталу і одержання результату від здійснених інвестицій відбувається з певним відставанням. Це явище трактують як інвестиційний період - проміжок часу з моменту вкладання капіталу до моменту одержання результатів [6, с.59-61].

Взагалі, узагальнюючи різні визначення понять і сутності інвестицій, можна виділити специфічні риси інвестиційного процесу: 1) інвестиції потребують значних фінансових витрат, 2) вигода, віддача від інвестицій може бути одержана тільки в майбутньому на стадії експлуатації об'єкта інвестування; 3) при очікуванні результатів від інвестицій виникають певні елементи ризику і невизначеності; 4) вкладення, здійснювані в конкретне підприємство на будівництво, придбання основних засобів, розширення економічного потенціалу, розглядаються з позицій цього суб'єкта, як капітальні інвестиції [6, с.62]. Завдяки комплексному характеру інвестиційний процес впливає не тільки на розвиток галузей економіки. Своєчасна та збалансована його реалізація в територіально-галузевому плані має стабілізуючий і стимулюючий вплив на розвиток і розміщення продуктивних сил країни. І навпаки, надто розтягнута в часі, розпорошена територіально і через це безсистемна реалізація інвестиційного процесу створює диспропорції в органічно взаємопов'язаному господарському комплексі [6, с.66]. А.В.Череп вважає, що найбільш характерними стадіями інвестиційного процесу є наступні: мотивація інвестиційної діяльності, прогнозування і програмування інвестицій, обґрунтування доцільності інвестицій, страхування інвестицій, державне регулювання

інвестиційного процесу, планування інвестицій, фінансування інвестиційного процесу, проектування інвестиційного процесу, проектування і ціноутворення, забезпечення інвестицій матеріально-технічними ресурсами, освоєння інвестицій, підготовка до виробництва продукції, попередня задача і приймання в експлуатацію, кінцева задача об'єкта в експлуатацію [6, с.68].

Інвестиційні аспекти формування ефективної соціальної структури національної економіки пов'язані, здебільшого, з розвитком соціальної інфраструктури та функціонуванням ринку праці. Залучення інвестицій у систему галузей національної економіки, діяльність в яких спрямовується на задоволення соціально-культурних, духовних та інтелектуальних потреб людини (охорона здоров'я, освіта, культура, мистецтво, роздрібна торгівля, громадське харчування, житлово-комунальне господарство, побутове обслуговування населення) є основним чинником покращення якісних характеристик економічного зростання. Інвестиції в "людський капітал" забезпечують покращення характеристик ринку трудових ресурсів. Через демографічні зміни, значну міграцію трудових ресурсів цей тип інвестицій переходить зі сфери загальнодержавних інтересів, до сфери інтересів конкретних підприємств. Товаровиробник стає зацікавленим не стільки в залученні додаткових трудових ресурсів (екстенсивний аспект розвитку підприємства), скільки в покращенні якісних характеристик вже наявних ресурсів праці, та створенні "трудоного потенціалу" (інтенсивний аспект розвитку). Посилення територіальної та професійної мобільності робочої сили та субсидування частини витрат підприємств на перепідготовку та підвищення кваліфікації працівників, сьогодні є основним чинником покращення ринку трудових ресурсів країни.

Об'єктивною основою інвестиційної діяльності є інвестиційні цикли. Інвестиційний цикл – це процес, який реалізується протягом часу здійснення інвестицій. Він визначається часом між моментом формування інвестиційних намірів до моменту виходу зданих у експлуатацію об'єктів на проектні техніко-економічні показники. А.А.Пересада під інвестиційним циклом розуміє «комплекс заходів від моменту прийняття рішення про інвестування до завершальної стадії інвестиційного проекту, наприклад, науково-дослідні і дослідно-конструкторські роботи, прийняття інвестиційних рішень, планування і проектування, підготовка до будівництва, будівництво, вихід на проектні показники і режим окупності вкладень». Різноманітність видів інвестиційних циклів і складний їх взаємозв'язок зумовили широке використання на практиці та в наукових дослідженнях поняття «інвестиційний процес». У цілому можна погодитися з А.А.Пересадою, який визначає інвестиційний процес як ряд (сукупність) інвестиційних циклів та виділяє 13 стадій цього процесу: 1) мотивація інвестиційної діяльності, 2) прогнозування та програмування інвестицій, 3) обґрунтування доцільності інвестицій, 4) страхування інвестицій, 5) державне регулювання інвестиційного процесу, 6) планування інвестицій, 7) фінансування інвестиційного процесу, 8) проектування та ціноутворення, 9) забезпечення інвестицій матеріально-технічними ресурсами, 10) освоєння інвестицій, 11) підготовка до виробництва продукції, 12) попередні здавання-прийом до експлуатації, 13) кінцеве здавання об'єкта до експлуатації. Щоб визначити характерні особливості інвестиційного процесу необхідно дослідити природу та характер поведінки різних інвестиційних циклів. За ступенем значимості їх можна поділити на цикли: інвестиційного ринку, інвестиційних проектів, інвестиційної діяльності окремого підприємства. Інвестор, вкладаючи кошти, розраховує одержати максимальний прибуток при мінімальних витратах. Він віддає перевагу інвестиційним товарам із найбільшою нормою прибутку на вкладений капітал. Ця ефективна галузь приваблює велику масу капіталу, що призводить до структурних зрушень на ринку інвестиційних товарів. Кожному інвестору потрібно знати, на який ступінь активності інвестиційного ринку йому необхідно орієнтуватися при розробці інвестиційної стратегії і формуванні інвестиційного портфеля [7, с.168-169].

Висновок. Таким чином, у статті досліджено природу інвестиційної діяльності, її складові частини. Багатогранні визначення дають різні автори поняттям інвестицій, інвестиційної діяльності, інвестиційному процесу. В Законі України «Про інвестиційну діяльність» необхідно конкретизувати поняття та форми інвестиційної діяльності. Інвестиційна діяльність являється формою інвестування. Суть і основа інвестиційної діяльності залишаються також недостатньо визначеними. Об'єктивною основою інвестиційної діяльності є інвестиційні цикли (А.А.Пересада виділяє 13 стадій цього процесу). Науковці розділяють поняття «інвестиційна діяльність» і «інвестиційний процес». Інвестиційний процес за своєю суттю є механізмом реалізації інвестиційної діяльності, який орієнтований на обґрунтування доцільності інвестицій та їх реалізацію. Виділені специфічні риси та стадії інвестиційного процесу, що дає більш глибоке поняття і розуміння природі інвестиційної діяльності. Інвестиційний процес – це механізм реалізації інвестиційної діяльності, який безпосередньо орієнтований на обґрунтування доцільності інвестицій та їх реалізацію. Цікавою здається думка англійського економіста Д.М.Кейнса про державне втручання в інвестиційні процеси. Іноземні інвестиції на думку Кейнса, можуть лише дестабілізувати механізм саморегулювання процесу економічного зростання, зменшити інвестиційний попит на національні капітали.

РЕЗЮМЕ

В статті досліджені різні погляди щодо сутності поняття інвестицій, теоретичні аспекти дослідження понять «інвестиційна діяльність» та «інвестиційний процес» та взаємозв'язку, що існує між ними.

Ключові слова: теоретичні основи, інвестиції, інвестиційна діяльність, інвестиційний процес.

РЕЗЮМЕ

В статье исследованы различные взгляды относительно сущности понятия инвестиций, теоретические аспекты исследования понятий «инвестиционная деятельность» и «инвестиционный процесс» и взаимосвязи, существующей между ними.

Ключевые слова: теоретические основы, инвестиции, инвестиционная деятельность, инвестиционный процесс.

РЕЗЮМЕ

In this paper the different views about the nature of the concept of investment, the essence of the theoretical aspects of the study terms "investment activity" and "investment process" and the relationship that exists between them.

Key words: theoretical foundations, investment, investment activity, investment process.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Ковтун Н. Теоретичні засади інвестиційного процесу та інвестиційної діяльності: співвідношення основних понять та категорій / Н.Ковтун/ Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка.-2008.-№101.-С.25-29.
2. Правдюк Н.Л. Сутність інвестиційної діяльності: роль та значення інвестицій / Н.Л.Правдюк, А.В.Слівінська / Вісник Запорізького національного університету. – 2010. - №2. –С.195-198.
3. Захарін С.В. Сучасні теорії і концепції інвестицій / С.В.Захарін / Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. - №4. – С.74-77.
4. Кухта П. Трагування поняття «інвестиції»: класичний і сучасний підходи / П.Кухта / Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2011. - №121-122. – С.29-33.
5. Бережная І.Ю. Поняття та роль інвестиційної діяльності та інвестиційного процесу на сучасному етапі економічного розвитку / І.Ю.Бережная / Науковий вісник ЧДІЕУ. – 2011. - №1. – С.86-92.
6. Череп А.В. Инвестознaвство: Підручник /А.В.Череп / К.: Кондор, 2006. – 398 с.
7. Поліщук С.А. Теоретичні аспекти інвестиційного процесу / С.А.Поліщук / Фінанси, облік, аудит. -2011. -№18. – С.167-172.